

АНОТАЦІЯ

Мигун М.Д. Політика децентралізації в умовах суспільно-політичної модернізації. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня (доктора філософії) за спеціальністю 052 – Політологія, галузь знань 05 – Соціальні та поведінкові науки. – Київський національний університет будівництва і архітектури, Київ, 2026.

Актуальність теми дослідження зумовлена потребою вивчення особливостей вітчизняної політики децентралізації у контексті суспільно-політичної модернізації, необхідністю окреслення теоретичних і практичних аспектів модернізації політичних інститутів. Виникає потреба у з'ясуванні впливу реформи децентралізації на модернізацію. У грудні 2025 року Кабінет Міністрів України підтвердив курс на подальше реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади, започаткований у 2014 році. Здобуті результати децентралізації у зміцненні спроможності територіальних громад засвідчили необхідність продовження реформи в умовах правового режиму воєнного стану.

За умов воєнних викликів, в період повномасштабної збройної агресії, відбувається трансформація напрямів та механізмів реалізації реформи. Водночас аналіз наукової літератури свідчить про значну кількість праць, присвячених реформі децентралізації, проте недостатньо дослідженими залишаються суспільно-політичні аспекти децентралізації. Одночасно з цим перед нами постає необхідність переосмислення системи забезпечення місцевого управління, систематизації механізмів євроінтеграційного спрямування реформи, а також в дослідженні їх ролі при формуванні інституційної та фінансової спроможності локального призначення.

Об'єктом дослідження є суспільно-політичні трансформації.

Предметом дослідження є механізми реалізації політики децентралізації та їх вплив на процеси суспільно-політичної модернізації в країнах Європейського Союзу та Україні.

Метою дисертаційного дослідження є системно-комплексний аналіз політики децентралізації, а також з урахуванням зарубіжного досвіду, визначення та обґрунтування механізмів посилення спроможності місцевого самоврядування в умовах суспільно-політичної модернізації в Україні.

Для досягнення мети поставлено завдання, а саме: дослідити теорії та моделі місцевого самоврядування; сформулювати методологічні засади вивчення політики децентралізації в умовах суспільно-політичної модернізації; вивчити досвід комплексного проведення політики децентралізації у Франції та Польщі; проаналізувати відмінності розбудови управлінських механізмів багаторівневого урядування в Швейцарії, Німеччині, Італії та Румунії; вивчити особливості реалізації політики децентралізації в Україні до початку повномасштабного вторгнення; проаналізувати міжмуніципальне співробітництво як інструмент впровадження політики децентралізації; обґрунтувати напрями та механізми оптимізації політики децентралізації влади в умовах правового режиму воєнного стану.

Методологічну основу становлять загальнотеоретичні, загальнонаукові та спеціальні методи політичної науки. Теоретичну базу утворюють концепції системної трансформації, інституційної реформи, децентралізації, публічного управління та інституційної модернізації. Законодавче підґрунтя складають Конституція України, закони України у галузі реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади, укази Президента, постанови Кабінету Міністрів України, євроінтеграційні програми та міжнародні документи.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що уперше розроблено авторське визначення поняття «політика децентралізації», яка

тлумачиться як комплекс заходів, стратегій і підходів, спрямованих на утвердження демократичних цінностей, забезпечення спроможності територіальних громад, зокрема удосконалення механізмів їх фінансового забезпечення, що реалізується через розмежування повноважень та ресурсів між рівнями публічного врядування; визначено роль політики децентралізації у здійсненні цілей модернізації, зокрема, виділено складові, які сприяють та гальмують децентралізацію політичної влади; сформовано ключові напрями, інструменти та механізми реалізації політики децентралізації в умовах правового режиму воєнного стану та євроінтеграції.

Уточнено особливості здійснення політики децентралізації в європейських країнах залежно від моделі місцевого самоврядування та соціокультурного розвитку. Зокрема, механізми, що використовувались в державах з континентальною моделлю місцевого самоврядування; національні кейси децентралізації. Практичні рекомендації, які можуть бути використані при формуванні політики децентралізації на вітчизняному рівні. Водночас акцентовано увагу на недоліках досвіду розглянутих країн; уточнено положення про режими взаємодії військових адміністрацій та органів місцевого самоврядування; характер впливу цифровізації технологій суспільної комунікації на децентралізацію політичної влади та шляхи вдосконалення механізмів; з'ясована роль механізмів запобігання та врегулювання міжетнічних конфліктів.

Удосконалено теоретико-методологічні підходи до аналізу моделей місцевого самоврядування в контексті вивчення політики децентралізації; класифікацію механізмів європейської системи управління за групами: інституційні механізми; організаційно-комунікаційні механізми; механізми фінансового забезпечення; механізми державного представництва; інноваційні механізми управління; концепцію міжмуніципального співробітництва як складової політики децентралізації, розвиток якого спрямований на підвищення спроможності територіальних громад та

модифікацію розподілу політичної влади між різними рівнями державного управління; наукові підходи щодо дослідження діяльності місцевого самоврядування у сфері екологічної політики та трансформації владних повноважень під впливом модернізаційних процесів.

За підсумками вивчення теоретичної складової дослідження, а саме теорій та моделей місцевого самоврядування, визначено, що найбільш прийнятним напрямом для політики децентралізації в Україні є концепція муніципального дуалізму, яка поєднує ідеї автономії громад із відповідальністю перед державою.

Політика децентралізації розглядається як система заходів, направлених не лише на розмежування повноважень та ресурсів між рівнями публічного врядування, але й ряду підходів, спрямованих на забезпечення спроможності територіальних громад.

Аналіз досвіду політики децентралізації європейських країн надав змогу зробити висновки про доцільність врахування французького досвіду, зокрема, в частині участі населення у місцевому врядуванні, зміцнення фінансової автономії, механізмів контролю за законністю рішень місцевого самоврядування. Швейцарська модель децентралізації є прикладом ефективного використання багаторівневого управління та врегулювання етнополітичних питань. Німецька модель надає уроки результативності чіткого розподілу владних повноважень, ефективних механізмів узгодження національних і регіональних інтересів, забезпечення фінансової спроможності громад, тоді як, італійський досвід демонструє нерівномірність розвитку регіонів, вирішення чого здійснюється завдяки впровадженню інноваційної політики розвитку та територіальної згуртованості.

Встановлено, що реалізація політики реформування потребує комплексного підходу, який поєднує інституційне зміцнення місцевого самоврядування, утвердження засад місцевої демократії та послідовну євроінтеграційну імплементацію.

Практичне значення дисертаційного дослідження полягає у можливості вдосконалення механізмів взаємодії органів державної влади та територіальних громад на виконавчому рівні, покращення нормативно-правового забезпечення реформи децентралізації, формування подальшої державної політики та застосування окремих положень дисертації при розробленні освітньо-професійних програм за професійним політологічним спрямуванням.

Ключові слова: місцеве самоврядування, політика децентралізації, модернізація, регіон, територіальна організація влади, військові адміністрації, міжмуніципальне співробітництво, європейська інтеграція, етнополітика, органи державної влади, фінансова спроможність, територіальна громада, воєнні виклики.

ABSTRACT

Mygun M.D. Decentralization policy in the conditions of socio-political modernization. – Qualification scientific work in the manuscript format.

Dissertation for the degree of doctor of philosophy in the specialty 052 – Political science, field of knowledge 05 – Social and behavioral sciences. – Kyiv National University of Construction and Architecture, Kyiv, 2026.

The relevance of the research topic is due to the need to study the features of the domestic decentralization policy in the context of socio-political modernization, the need to outline the theoretical and practical aspects of the modernization of political institutions. There is a need for the current influx of decentralization reform into modernization. In December 2025, the Cabinet of Ministers of Ukraine confirmed the course for further reform of local self-government and territorial organization of power, initiated in 2014. The results of decentralization in strengthening the capacity of territorial communities demonstrated the need to continue the reform under the legal regime of martial law.

Under conditions of military challenges, during a period of full-scale armed aggression, the transformation of the directions and mechanisms for implementing the reform is taking place. At the same time, an analysis of the scientific literature indicates a significant number of works devoted to the decentralization reform, but the socio-political aspects of decentralization remain insufficiently researched. At the same time, we are faced with the need to rethink the system of ensuring local governance, systematize the mechanisms of the European integration direction of the reform, as well as study their role in forming the institutional and financial capacity of local authorities.

The object of the research is socio-political transformations.

The subject of the research is the mechanisms of implementation of decentralization policy and their impact on the processes of socio-political modernization in the countries of the European Union and Ukraine.

The purpose of the dissertation research is a systematic and comprehensive analysis of decentralization policy, as well as, taking into account foreign experience, the definition and justification of mechanisms for strengthening the capacity of local self-government in the conditions of socio-political modernization in Ukraine.

To achieve the goal, the following tasks were set: to study theories and models of local self-government; to form methodological principles for studying decentralization policy in the context of socio-political modernization; to study the experience of comprehensive implementation of decentralization policy in France and Poland; to analyze the features of developing management mechanisms of multi-level governance in Switzerland, Germany, Italy and Romania; to study the features of implementing decentralization policy in Ukraine before the start of the full-scale invasion; to analyze inter-municipal cooperation as a tool for implementing decentralization policy; to substantiate the directions and mechanisms for optimizing the policy of decentralization of power in the context of the legal regime of martial law.

The methodological basis is formed by general theoretical, general scientific and special methods of political science. The theoretical basis is formed by the concepts of systemic transformation, institutional reform, decentralization, public administration and institutional modernization. The legislative basis is the Constitution of Ukraine, the laws of Ukraine in the field of reforming local self-government and territorial organization of power, decrees of the President, resolutions of the Cabinet of Ministers of Ukraine, European integration programs, and international documents.

The scientific novelty of the results obtained lies in the fact that for the first time the author's definition of the concept of "decentralization policy" has been developed, which is interpreted as a set of measures, strategies and approaches aimed at establishing democratic values, ensuring the capacity of territorial communities, in particular, improving the mechanisms of their financial support, which is implemented through the separation of powers and resources between levels of public governance; the role of decentralization policy in achieving the goals of modernization has been determined, in particular, the components that contribute to and inhibit the decentralization of political power have been identified; key areas, tools and mechanisms for implementing decentralization policy under the legal regime of martial law and European integration have been formed.

The features of the implementation of decentralization policy in European countries, depending on the model of local self-government and socio-cultural development, are specified. In particular, the mechanisms used in states with a continental model of local self-government; national cases of decentralization. Practical recommendations that can be used in the formation of decentralization policy at the domestic level. At the same time, attention is focused on the shortcomings of the experience of the countries considered; the provisions on the modes of interaction between military administrations and local self-government bodies are specified; the nature of the impact of digitalization of public communication technologies on the decentralization of political power and ways

to improve mechanisms; the role of mechanisms for preventing and resolving interethnic conflicts is clarified.

Theoretical and methodological approaches to the analysis of local self-government models in the context of studying decentralization policy have been improved; classification of mechanisms of the European system of governance by groups: institutional mechanisms; organizational and communication mechanisms; financial support mechanisms; mechanisms of state representation; innovative management mechanisms; the concept of intermunicipal cooperation as a component of decentralization policy, the development of which is aimed at increasing the capacity of territorial communities and modifying the distribution of political power between different levels of state administration; scientific approaches to the study of local self-government activities in the field of environmental policy and the transformation of power under the influence of modernization processes.

Based on the results of studying the theoretical component of the study, namely theories and models of local self-government, it was determined that the most acceptable direction for decentralization policy in Ukraine is the concept of municipal dualism, which combines the ideas of community autonomy with responsibility to the state.

Decentralization policy is considered as a system of measures aimed not only at the delimitation of powers and resources between levels of public governance, but also at a number of approaches aimed at ensuring the capacity of territorial communities.

Analysis of the experience of decentralization policies in European countries made it possible to draw conclusions about the expediency of taking into account the French experience, in particular, in terms of population participation in local governance, strengthening financial autonomy, and mechanisms for monitoring the legality of local government decisions. The Swiss model of decentralization is an example of the effective use of multi-level governance and the settlement of ethno-political issues. The German model provides lessons on

the effectiveness of a clear distribution of power, effective mechanisms for coordinating national and regional interests, and ensuring the financial capacity of communities, while the Italian experience demonstrates the uneven development of regions, which is resolved through the implementation of innovative development policies and territorial cohesion.

It has been established that the implementation of reform policy requires a comprehensive approach that combines institutional strengthening of local self-government, establishment of the principles of local democracy, and consistent European integration implementation.

The practical significance of the dissertation research lies in the possibility of improving the mechanisms of interaction between state authorities and territorial communities at the executive level, improving the regulatory and legal support for the decentralization reform, forming further state policy, and applying individual provisions of the dissertation when developing educational and professional programs in a professional political science direction.

Keywords: local self-government, decentralization policy, modernization, region, territorial organization of government, military administration, intermunicipal spivority, European integration, ethnopolitics, authorities, financial capacity, territorial community, military campaigns.